

SEMINAR ZA EVROPSKE ŠTUDIJE

GLOBALNA KRIZA PUSTOŠI EU

Vsebina

SEMINAR ZA EVROPSKE ŠTUDIJE.....	0
GLOBALNA KRIZA PUSTOŠI EU	1
TEORIJE FINANČNIH KRIZ IN VZROKI ZANJE	1
POSLEDICE GOSPODARSKE KRIZE.....	4
ODNOS IN POSEGI EU V GOSPODARSTVO TER MOŽNOST SUBVENCIONIRANJA PODJETIJ	8
PREDSTAVITEV EVROPSKEGA SOCIALNEGA SKLADA.....	10
INTERVJU S PODJETNIKOM O GOSPODARSKI KRIZI.....	11
ZAKLJUČEK/POVZETEK	12
SPLETNI VIRI.....	12

Evropska unija (EU) je mednarodna organizacija, ki jo sestavlja 27 evropskih držav in ureja skupno gospodarsko, socialno in varnostno politiko.

Skupnost je bila zasnovana za krepitev evropskega političnega in gospodarskega povezovanja, za kar je tudi oblikovala skupno enoto valute (evro), enotno zunanjo in varnostno politiko ter s skupnimi državljanskimi pravicami in z napredovanjem sodelovanja na področju priseljevanja, azila in pravosodja. Hkrati pa je njen namen tudi preprečevanje številnih svetovnih kriz, ki nas lahko doletijo, pa naj bodo to vojne, globalno segrevanje, virusne pandemije ali gospodarsko pomanjkanje (dostopno na: <https://www.britannica.com/topic/European-Union/The-Maastricht-Treaty>, 20. 1. 2022).

Za namene tega eseja se bom osredotočil predvsem na zadnjo točko, torej na gospodarsko krizo, ki je prizadela države Evropske unije že leta 2008 in se po prognozah sodeč spet bliža zaradi posledic epidemije, ki jo je povzročil COVID-19.

Kot konkreten primer bom uporabil finančno krizo leta 2008, saj je ta še najbolj zanesljiva, saj je najmlajša, pred tem pa bom predstavil nekaj socioloških/ekonomskih teorij o gospodarski krizi, njenih posledicah na vsakdanje življenje posameznikov in enot družbe, kot so recimo propadi podjetij, brezposelnost in gospodarska negotovost.

Predstavil bom tudi ukrepe EU za zaježitev takšnih situacij in možnosti subvencioniranja držav in podjetij, prav tako pa bom predstavil Evropski socialni sklad ter konkreten vidik podjetnikov na krizo.

TEORIJE FINANČNIH KRIZ IN VZROKI ZANJE

Številne raziskave trenutno opisujejo potek razprave o globalni finančni in gospodarski krizi 2008/2009 in njenih posledicah in vzrokih.

V širšem pregledu je mogoče razlikovati tri argumente.

Prvi razširjen argument je mogoče vključiti v ključne besede "človeški" ali "zakonski predpisi"; tako imenovana regulacijska zmeta (regulatory failure). Regulacijska zmeta navadno sledi analitični zmoti. Analitična zmeta se zgodi takrat, kadar analiziramo napačne podatke ali jih interpretiramo narobe, regulacijska pa opisuje napačno vedenje posameznikov in odgovornih glede na te podatke. (dostopno na <https://www.google.com/url?sa=t&rct=i&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjp2d vxuc31AhUChv0HHX99C8gQFnoECBEQAw&url=https%3A%2F%2Fwww.lse.ac.uk%2Faccounting%2Fassets%2FCARR%2Fdocuments%2FRegulators-Forum%2F4.pdf&usg=AOvVaw26zHi5c-yzWQil5VT8cnlo> 20. 1. 2022).

Trdi se, da so ključni akterji in odločevalci v političnem in bančnem sistemu zanemarjali svoje nadzorne naloge, niso ustrezno ocenili tveganj in niso izpolnili ustreznih regulativnih ukrepov. Preiskovalna komisija finančne krize ameriškega kongresa (FCIC) je izpostavila ter podrobneje zapisala te napake v svojem končnem poročilu (FCIC 2011). Toda, čeprav je napačno ravnanje oblasti neizpodbitno dejstvo, je to znanje lahko zgolj prvi korak h pravi razpravi.

Naslednja stvar, ki jo moramo razjasniti je, kako je možno, da je hkrati spodletelo tolikim akterjem in da so njihovi neuspehi medsebojno vplivali na tako usoden način? Ali je okvir individualne odgovornosti sploh primeren za razumevanje dogodka takih dimenzij? V sodobni, tako imenovani 'mainstream' ekonomiji, je že bilo dolgo razjasnjeno, da naložbene odločitve in tveganja, ki pridejo z njimi, ne oblikujejo zgolj izolirani racionalni akterji, ki so izobraženi na ekonomskih področjih, temveč so le-ta družbeno uokvirjena. Sledijo kolektivnim razpoloženjem in psihološkemu pojavu miselnosti črede (sheep mentality), ti dogodki pa potem oblikujejo odločitve posameznikov in njihovo percepcijo dobrih investicij. Ta razpoloženja so »družbena dejstva«, za katera ne moremo kriviti posameznega akterja na vplivnem položaju. Da jim je bilo morda napačno slediti, je pogosto mogoče prepoznati le naknadno. Zato je tudi malo verjetno, da bi lahko argument človeškega neuspeha uporabili za preprečevanje prihodnjih kriz (dostopno na <https://www.cambridge.org/core/journals/european-journal-of-sociology-archives-europeennes-de-sociologie/article/abs/limits-to-financialization/4F57E204AA32F418B7B15FCAE30948ED> 20. 1. 2022).

Bistvo črednih nagonov in učinke nalezljivosti je tudi tesno povezano z drugim argumentom, ki poteka pod naslovom „finančna nestabilnost“.

Ta hipoteza sega že v čase Keynesa in Minskyja, dveh najpomembnejših ekonomistov in političnih teoretikov dvajsetega stoletja. Ta hipoteza razlaga, da v kapitalu ni vgrajenega ravnotežnega mehanizma. Trgi se namesto tega medsebojno krepijo s težko predvidljivim pomanjkanjem, povpraševanjem in dopolnjevanjem, kar pa ustvarja ciklični vzorec »manije« (ko vrednosti narastejo, ljudje kupujejo visoke delnice in s tem še dvigajo ceno) in kasnejših »zrušitev« (ko vrednost delnic nenadoma pade) (dostopno na <https://www.gold-eagle.com/article/role-central-bank-bubble-economy-section-i> 20. 1. 2022).

V tem smislu se finančne krize štejejo za "normalen" ponavljajoč se fenomen kapitalističnega razvoja.

Vsekakor je ta pristop veliko bližje empirični realnosti kot "učinkovit trg" hipoteze »gospodarskega mainstreama« in lahko razsvetli mehanizme dejanske krize na bolj prepričljiv način, kot argument človeškega neuspeha. Kljub temu pa ima tudi ta razlaga svoje meje. Osredotoča se na ciklična gibanja, vendar ne upošteva dolgoročnih strukturnih trendov in možnosti, da sedanja kriza (teoretična) lahko pomeni tudi vrhunec takšnih trendov.

Za analizo teh trendov se je razvila tretja skupina konceptov, ki so se razvili pod naslovom „financionalizacija“.

Avtorji te pojasnitve trdijo, da je treba taljenje videti iz ozadja strukturnih preobrazb naprednega kapitalizma gospodarstva v zadnjih tridesetih letih, napredek finančnih storitev, ki so ključni sektor kapitalističnega gospodarstva.

Iz sociološke perspektive si ta zadnji argument zasluži še največji vpogled in je tudi edini, ki obljublja moč nadzora in odpora proti finančnim krizam. Tudi ta teorija je, kot vse druge, delno omejena.

Številni avtorji, deloma iz gospodarske zgodovine, deloma iz politične ekonomije in ekonomske sociologije (Arrighi, Srebro, Davis, Krippner, Epstein, Phillips Orhangazi, Reinhard in Rogoff) so diagnosticirali nenehni proces »financionalizacije« družbe v zadnjih tridesetih letih in nekateri izmed teh avtorjev so v svojih nedavnih prispevkih analizirali tudi krizo 2007/2008 (dostopno na <https://lirias.kuleuven.be/2370293?limo=0> 20. 1. 2022).

»Financionalizacija« res postane ključna beseda za empirično usmerjene študije, ki zajemajo širše zgodovinski in sociološki pogled na krizo. Predvsem Krippner predstavlja ekonomsko definicijo pojma financionalizacije, pri čemer se osredotoča na vprašanje „kje se v gospodarstvu ustvarja dobiček“.

Pokaže, da je za ameriško gospodarstvo postal sektor FIRE (finance, Zavarovalništvo in nepremičnine) prevladujoči vir dobička vsaj od sredine devetdesetih let prejšnjega stoletja. Vsi ti avtorji trdijo, da je finančno krizo mogoče razlagati kot vrhunec dolgotrajnega procesa financionalizacije. Ameriško gospodarstvo, ki ga je sprožila gospodarska politika Reaganove administracije v zgodnjih osemdesetih letih. Z dvigom povpraševanja in hkratnim znižanjem davkov, je Reaganova uprava poskušala najti izhod iz dileme »stagflacije« (obdobje upočasnjene gospodarske rasti in istočasno višje inflacije) v sedemdesetih. Najprej se je zdelo, da kvadratura kroga – spodbujanje gospodarstva h visokim javnim dolgovom, kljub temu pa k restriktivnim vrnitvenim zakonom -, deluje nepričakovano dobro, saj so visoke stopnje obresti pritegnile velike prilive tujega kapitala, ta pa je omogočil financiranje naraščajočih javnih in zasebnih primanjkljajev. Vendar kljub temu strukturni problemi gospodarstva niso bili rešeni v svojem jedru, ampak samo začasno ustavljeni.

Kot posledica "Reaganomicsa" je zunanji dolg zrasel in finančni sektor se je močno razširil. Razvil se je velik finančni balon, ki se je pokazal v dvigu cen delnic brez primere od sredine osemdesetih let prejšnjega stoletja. Hkrati pa je apreciacija dolarja prispevala k erodiranju industrijske baze ameriškega gospodarstva, s čimer se še bolj poudarja trend financionalizacije.

Danes se trdi, da kriza ni preprosto odražala normalne "iracionalne razposajenosti" in njenih kasnejši posledic, katere je moč vedno opaziti v zgodovini manij finančnih trgov.

Kaže, da je ta bolj pomenila vrhunec v desetletnem trendu celotnega gospodarstva v smeri financionalizacije, ki je zaradi svoje notranje kontra dikcije in naraščajočega zunanjega dolga ni bilo več mogoče vzdrževati. (dostopno na

<https://www.cambridge.org/core/journals/european-journal-of-sociology-archives->

europeennes-de-sociologie/article/abs/limits-to-financialization/4F57E204AA32F418B7B15FCAE30948ED 20. 1. 2022).

Vsi trije argumenti opisujejo različne vzroke za nastanek finančne krize. In čeprav večinoma kažejo dogodke bolj iz ameriške perspektive, jih je mogoče tudi apelirati na Evropsko gospodarsko krizo, katera je tako ali tako izvirala iz Ameriške.

Zdaj, ko smo ugotovili kako gospodarske krize nastanejo, moramo spoznati še njihove posledice na družbo.

POSLEDICE GOSPODARSKE KRIZE

Stroški krize vključujejo tako fiskalne stroške kot tudi učinke na splošne ekonomske enote, kot so proizvodnja, zaposlenost, plače in bogastvo. Težava pri količinski opredelitvi teh gospodarskih učinkov je izolirati učinke najbolj akutne faze krize – hudega upada potrošniške in poslovne porabe, ki se je zgodil po propadu septembra 2008.

Gospodarstvo je že pešalo v prvi polovici leta 2008 in večina napovedovalcev je pričakovala, da se bo počasna rast zmerno nadaljevala tudi v bilanci leta in v letu 2009.

Toda ekstremni dogodki padca in posledičnega padca gospodarske aktivnosti so bili nepričakovani. Akutne faze krize niso bile v skladu gospodarske napovedi Kongresnega proračunskega urada (CBO) iz septembra 2008, tik pred krizo.

Izračunati je potrebno razliko med upadom BDP konec leta 2008 in 2009 ter napovedjo, ki jo je objavil CBO v svojem "Budget and Economic Outlook: An Update", objavljenem 9. septembra 2008 - v torek, preden je Lehman vložil zahtevek za stečaj, v ponedeljek, 15. septembra 2008.

Razlika med dejanskim BDP v petih četrletjih od oktobra 2008 do decembra 2009 in napovedjo CBO, ki je bila narejena tik pred krizo, je vzeta kot nepričakovan vpliv krize na BDP. Ta vpliv BDP se nato uporabi za izračun vpliva krize na druge ukrepe, vključno z delovnimi mesti, plačami in številom zaseg. Iz tega izvemo, kako natančna bi bila napoved CBO brez krize in predvsem, kako so se razmerja med rastjo in drugimi ekonomskimi spremenljivkami, kot je zaposlenost, med krizo spremenila. (dostopno na <https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/338579> 23. 1. 2022).

Direktni stroški davkoplačevalcev in izguba delovnih mest

V času finančne krize 2008 so bile številne vladne intervencije namenjene stabilizaciji bank in drugih podjetij v finančnem sektorju, od posojil ameriške centralne banke Federal Reserve do dokončne injekcije javnega kapitala v banke prek programa za pomoč zakladništvu za problematično premoženje (TARP).

V EU je predvsem pomagala Evropska centralna banka. Neposredni proračunski stroški krize so sicer bili enaki pričakovanim neto izgubam teh programov. Tu obravnavani fiskalni vpliv krize ne vključuje nižjih prihodkov in povečane državne porabe (ki so vplivale na večino držav), ki sta sledila krizi. Namesto tega je poudarek na stroških intervencij, izvedenih kot neposreden odziv na akutno fazo krize, ki se je začela septembra 2008, zlasti na stroških

TARP in povezanih programov za jamstvo za bančne obveznosti, ki jih je uveljavila centralna banka Federal Reserve (Fed) in Federal Deposit Insurance Corporation (FDIC).

Ocenilo se je, da bi naj od 500 do 700 milijard dolarjev zmogljivosti TARP-a bilo na koncu porabljenih, pri čemer naj bi od tega imeli kar 73 milijard dolarjev neto stroškov davkoplačevalci. Ti programi za pomoč naj bi bili v podporo vrsti dejavnosti, vključno z nakupom deležev v bankah v okviru programa nakupa kapitala (CPP); posebna pomoč; podpora podjetjem iz avtomobilske industrije; podpora programom za pospeševanje lastninjenja novih posojil prek instrumenta posojila za dolgoročne vrednostne papirje, zavarovane s premoženjem (TALF), ki se izvaja skupaj s Fed; javno-zasebna naložbena partnerstva (PPIP) za obravnavo nelikvidnih „zapuščenih“ sredstev, kot so drugorazredni hipotekarni vrednostni papirji; in program Ugoden dom, katerega cilj je zmanjšati število izvršb. (dostopno na

<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0922142511000417> 23. 1. 2022)

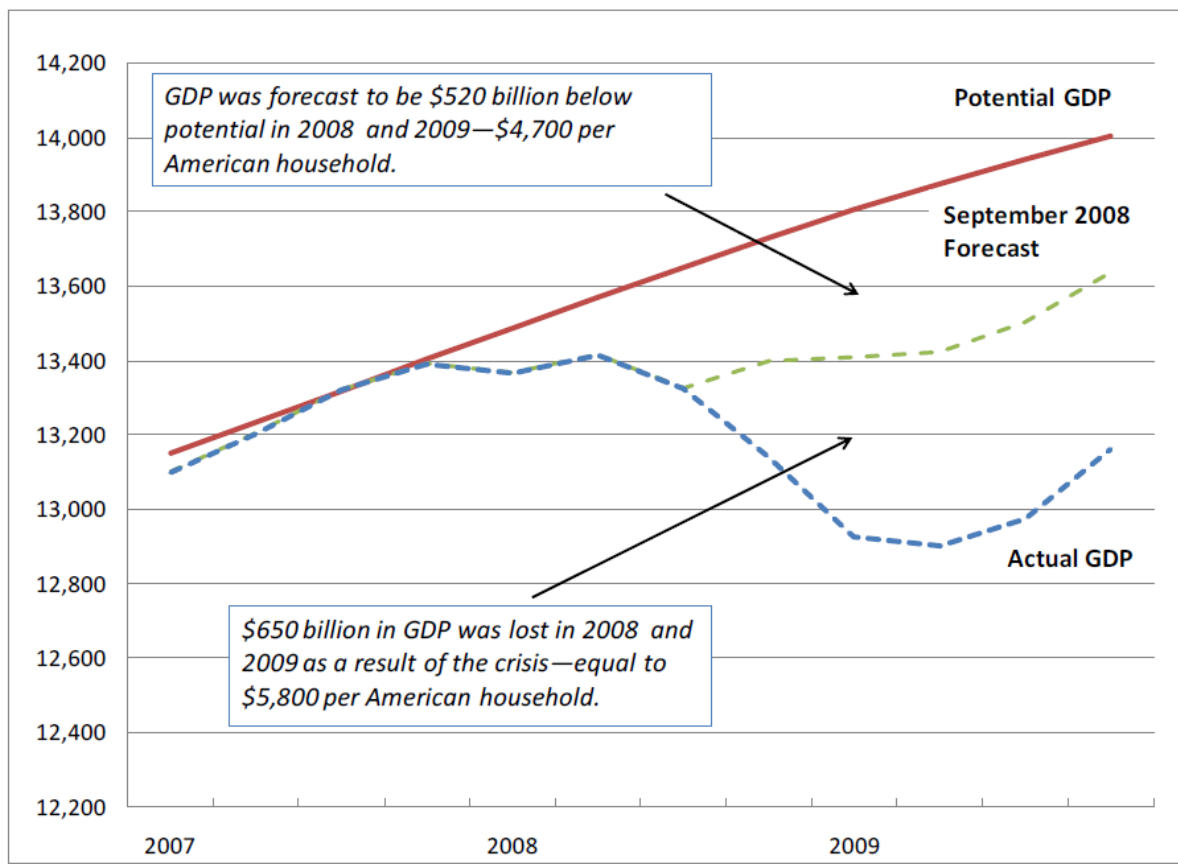
Pomoč TARP bankam na splošno naj bi ustvarila 7 milijard dolarjev dobička za davkoplačevalce (čeprav so nekatere banke, ki so prejele sredstva TARP, propadle ali so prenehale izplačevati dividende državnim blagajni).

Drugi programi, zlasti pomoč avtomobilskim podjetjem, AIG in lastnikom stanovanj, ki jim grozi zaprtje, naj bi povzročili znatne izgube sredstev TARP s skupnimi neto stroški v višini 73 milijard dolarjev.

Kot del kongresnega proračunskega procesa CBO ocenjuje tudi, da bi lahko prišlo do prihodnjih uporab in izgub, ki vključujejo vire TARP, vendar ne bi bile neposredno povezane s krizo septembra 2008. Zaradi hudih posledic v gospodarstvu se je svetoven BDP prav tako grozljivo zmanjšal.

Kot je prikazano na grafikonu, se je BDP ob koncu leta 2008 in v začetku leta 2009 znižal za 5,4 odstotka in 6,4 odstotka v zadnjem četrtletju 2008 in prvem četrtletju 2009; odstopanje v primerjavi s pričakovanji CBO o skoraj enakem profilu proizvodnje v tem obdobju je ogromno. Razlika med napovedjo CBO in dejanskim izidom za BDP znaša skupno 648 milijard dolarjev leta 2009 za celo leto od začetka oktobra 2008 do konca decembra 2009, kar je enako povprečno 5.800 \$ izgubljenega dohodka za vsako od približno 111 milijonov ameriških gospodinjstev. Za mnoge družine je to pomenilo strahotno breme.

Figure 1: Impact of the Crisis on Economy-wide Output

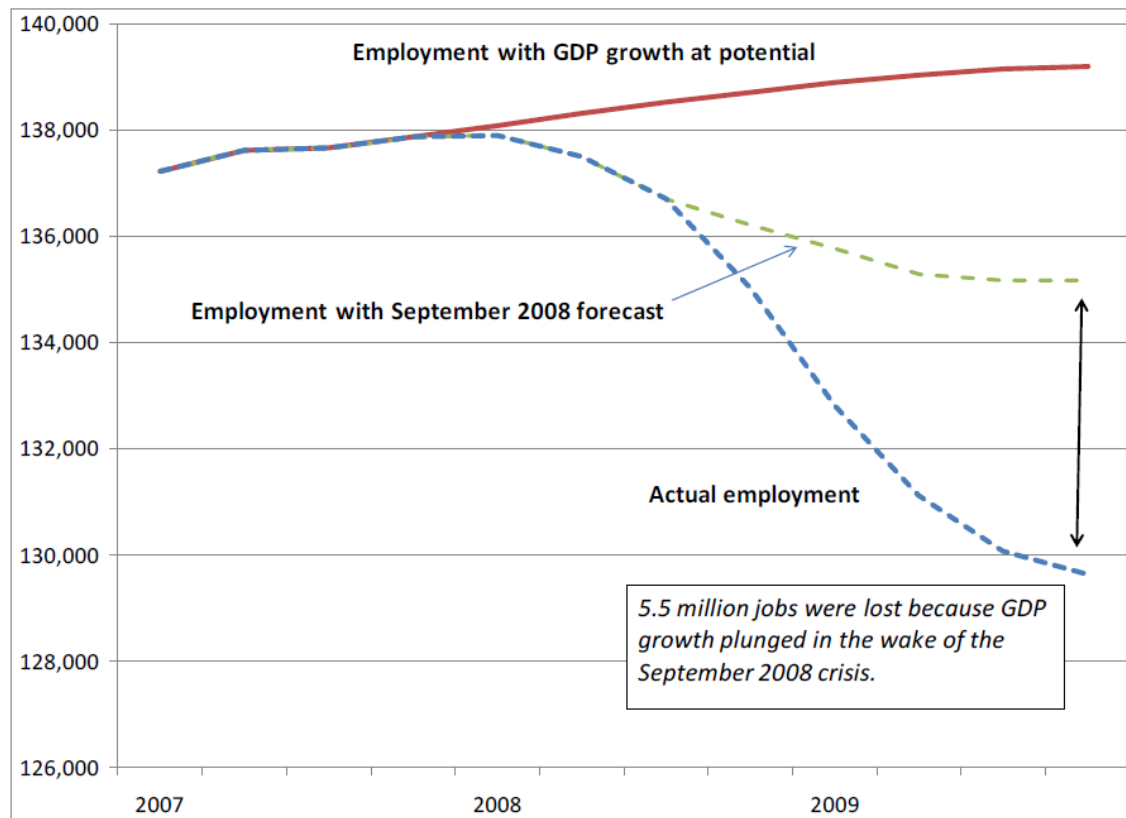
(izvzet iz znanstvenega članka, ki je dostopen na <https://www.pewtrusts.org/en/research-and-analysis/reports/2010/04/28/the-impact-of-the-september-2008-economic-collapse> 23. 1. 2022).

Udarec na BDP se je ujema tudi v celotnem gospodarstvu, predvsem z upadom delovnih mest, plač in bogastva.

Drugi graf prikazuje vpliv akutne faze krize na zaposlovanje: izgubljenih je bilo 5,5 milijona delovnih mest v petih četrtletjih do konca leta 2009 zaradi počasnejše rasti BDP. Počasna rast v prvih treh četrtletjih 2008 je pustila 1,8 milijona delovnih mest nižje od potencialnih delovnih mest, napovedanih s strani CBO. Nadaljevanje šibke rasti v preostalem delu 2008 in 2009 bi pomenilo še večjo izgubo delovnih mest do zadnjega četrtletja leta 2009, vendar z veliko bolj zmerno hitrostjo, kot se je dejansko zgodilo.

Po napovedi CBO bi bila zaposlenost do konca leta 2009 4,0 milijona nižja kot ob potencialni rasti, vendar je dodatni negativni šok za BDP zaradi krize ukinil še 5,5 milijona delovnih mest in zapustil zaposlenost ob koncu leta 2009; kvota delovnih mest je bila 9,5 milijona nižja od predvidenega potenciala Ameriškega gospodarstva.

Figure 2: Impact of the Crisis on Employment

(izvzet iz znanstvenega članka, ki je dostopen na <https://www.pewtrusts.org/en/research-and-analysis/reports/2010/04/28/the-impact-of-the-september-2008-economic-collapse> 23. 1. 2022).

Kratek vmesen komentar in pojasnila

V opisu posledic finančne krize sem večkrat opisoval količino padca BDP v razmerju s četrtletji (in ne z leti, kar bi se morda zdelo bolj primerno). To je zaradi tega, ker so tudi raziskovalci, ki so delali te grafe, uporabljali takšna razmerja, zato se mi je takšno opisovanje zdelo še najprimernejše.

Ponovno sem se predvsem navezal na ameriško gospodarstvo. To sem storil zato, ker so situacije v državah EU bile zelo drugačne v primerjavi ena z drugo. Grčija se je težje spopadala s krizo kot recimo Nemčija. Amerika je pa večji konglomerat združenih držav z bolj poenoteno gospodarsko politiko, zato so statistike tudi veliko bolj 'čiste' in dobro opišejo splošno prizadetost prebivalstva.

Vpliv gospodarske negotovosti na mentalno zdravje

V nadaljevanju bom še opisal, kako je gospodarska negotovost v času ekonomske krize negativno vplivala na mentalno zdravje tistih v pomankanju.

Vsak stres in napor posredno vpliva na naše mentalno zdravje. Učinki tega lahko povečajo smrtnost zaradi samomorov in alkoholizma; povečanje obeh fenomenov smo zaznali prav v

krizi 2008. Vendar pa je vplive gospodarske krize na duševno zdravje mogoče izravnati s socialnimi in drugimi ukrepi vlade.

Na primer aktiven trg dela, programi, katerih cilj je pomagati ljudem obdržati ali ponovno pridobiti delovna mesta, socialne podpore obubožanim družinam; zvišanje cen alkohola in omejevanje razpoložljivosti tega zmanjša njegov škodljiv vpliv.

Potrebno je tudi ozaveščanje o psihični labilnosti, ki ji je lahko vsak izpostavljen v časih krize. Pripomore pa tudi odpis nekaterih dolgov.

Tovrstni programi bodo pomagali zmanjšati učinke na duševno zdravje gospodarske krize. Potrebno je poskrbeti za dostopne in odzivne storitve primarne zdravstvene oskrbe, podpirati ogrožene ljudi in preprečevati brezupnost ljudi.

Na kratko: psiholoških motenj zaradi gospodarske negotovosti se lahko znebimo le tako, da odpravimo gospodarsko negotovost. (dostopno na https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjTopu39c_1AhVLDewKHaSsAScQFnoECA4QAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.euro.who.int%2F_data%2Fassets%2Fpdf_file%2F0008%2F134999%2Fe94837.pdf&usg=AOvVaw3q9vQy5UL_5d5u1uYksyRj 23. 1. 2022).

ODNOS IN POSEGI EU V GOSPODARSTVO TER MOŽNOST SUBVENCIONIRANJA PODJETIJ

V Evropski uniji (EU) so za gospodarsko politiko pristojne države članice, vendar jo posamezne države med seboj kljub temu večstransko usklajujejo.

Ta okvir je bil med svetovno finančno krizo in evropsko dolžniško krizo na resni preizkušnji. Tudi to je deloma povzročilo, da je bilo okrevanje v EU počasnejše kot v Združenih državah Amerike in da so nekatere države članice okrevale manj uspešno kot druge. Poleg tega je okrevanje v veliki meri temeljilo na spodbujevalnih fiskalnih in denarnih politikah, ki le deloma zakrivajo skrite znake fiskalne ali finančne ranljivosti nekaterih držav članic.

Evropske institucije so za izboljšanje položaja leta 2011 sprožile dvojni postopek: sprejete so bile pobude za izboljšanje okvira ekonomskega upravljanja in bančnega nadzora v evroobmočju, obenem pa so se začele razprave o možnih načinih za zmanjšanje gospodarskih razlik med državami članicami, zmanjšanje in delitev tveganja, večjo preglednost upravljanja ter demokratično odgovornost.

Na slednjem področju je bilo med letoma 2015 in 2017 sprejetih več pobud, ki ne zahtevajo spremembe ustanovnih pogojev.

Poleti 2017 se je začela razprava o razširitvi okvira politike za ekonomsko in monetarno unijo (EMU). Ta proces, ki ga je priporočilo pet predsednikov (predsednikov glavnih institucij EU) v svojem poročilu in naj bi bil dokončan do leta 2025, zdaj proučujejo države članice.

Trenutno kaže, da sta se oblikovali dve glavni politični preferenci, v skladu s katerima so države članice razdeljene v dve skupini; in sicer na tiste, ki dajejo prednost delitvi tveganja (kot je Francija), in tiste, ki zagovarjajo zmanjšanje tveganja (kot je Nemčija).

Zaradi nesoglasja Evropski svet trenutno ni našel rešitve. (<https://what-europe-does-for-me.eu/sl/portal/3/focus12>).

EU prav tako financira številne gospodarske in druge programe, ki so v skladu z njenimi načeli. Mednje sodijo:

Program pomoči EU za turško skupnost na Cipru, Sklad za migracije in azil, Civilna zaščita in evropsko središče za odzivanje v izrednih razmerah, Mehanizem na področju civilne zaščite, Kohezijski sklad, Skupna zunanja in varnostna politika (SZVP), Konkurenčnost podjetij ter MSP (COSME), Instrument za povezovanje Evrope, Varstvo potrošnikov, Ustvarjalna Evropa, Carina, Fiscalis in boj proti goljufijam, Program Erasmus+, Okolje in podnebni ukrepi (LIFE) Evropa za državljane, Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja (EKSRP), Evropski kmetijski jamstveni sklad (EKJS) – odhodki, povezani s trgovino, in neposredna plačila, Evropski program za opazovanje Zemlje (Copernicus), Evropski sklad za prilagajanje globalizaciji (ESPG), Evropski instrument za demokracijo in človekove pravice (EIDHR), Evropski sklad za pomorstvo in ribištvo, Evropski instrument sosedstva (ENI), Evropski sklad za regionalni razvoj, Evropska satelitska navigacijska sistema (EGNOS in Galileo), Evropski socialni sklad, Evropska solidarnostna enota, Evropski strukturni in investicijski skladi, Program Evropske unije za zaposlovanje in socialne inovacije, Solidarnostni sklad Evropske unije, Evropska prostovoljska enota za humanitarno pomoč, Hrana in krma, Sklad za evropsko pomoč najbolj ogroženim, Jamstveni sklad za zunanje ukrepe, Zdravje za rast, Obzorje 2020 Humanitarna pomoč Instrument za zagotavljanje nujne pomoči v Uniji, Instrument za Grenlandijo, Instrument za sodelovanje na področju jedrske varnosti, Instrument za predpristopno pomoč (IPA II), Instrument za stabilnost, ki se zdaj imenuje: instrument za prispevanje k stabilnosti in miru, Sklad za notranjo varnost, Mednarodni termonuklearni poskusni reaktor (ITER), Interoperabilnostne rešitve in skupni okviri za evropske javne uprave, podjetja in državljane (ISA2), Naložbeni načrt za Evropo, Sistemi informacijske tehnologije, Pravosodje, Instrument partnerstva, Raziskovalni sklad za premog in jeklo Pravice, enakost in državljanstvo Instrument za tehnično podporo, Pobuda za zaposlovanje mladih (dostopno na https://ec.europa.eu/info/overview-funding-programmes_sl 24. 1. 2022).

[Kaj so pa bonusi, ki jih EU ponuja manjšim podjetjem?](#)

Spodbuja inovativna start-up podjetja, raziskovalne spin-off-e in podjetja s področja družbenih inovacij, še posebej takšna, ki uvajajo nove pristope izvajanja socialnih vsebin v sodelovanju z lokalnim okoljem.

Spodbuja naložbe podjetij v raziskave in inovacije ter vzpostavljanje povezav in sinergij med podjetji, centri za raziskave in razvoj in visokošolskim izobraževalnim sektorjem.

Ta točka predvsem nakazuje, kako v koraku s časom je EU, saj so koncepti sodobnih 'start upov' relativno nova stvar.

Spodbuja tudi preboj na tuje trge, zaradi česar podjetnikom nudimo mentorstvo, usposabljanje, promocijo, povezovanje s kulturnimi in ustvarjalnimi industrijami, mrežno povezovanje med podjetji in svetovanje. Vlagamo tudi v poslovno infrastrukturo po vseh državah EU. Podjetja spodbuja k usmeritvi za uporabo obnovljivih virov energije in za energetske učinkovitost javnih stavb. Gradbena podjetja izobražuje o energetske sanaciji

stavb in jim predstavlja najnovejše tehnologije, procese in trende. Spodbuja ekoinovacije. Spodbujanje podjetij za promocijo in nastopanje na tujih trgih. Spodbuja in podpira inovativne ideje s področja socialnega podjetništva - za večjo vključenost ranljivih skupin in za reševanje družbenih izzivov. S povezovanjem podjetnikov in raziskovalcev v po vsej EU dosega prenos znanja v tržne dejavnosti podjetij v t.i. trikotniku znanja in boljšo uporabo obstoječih tehnologij. Za povečanje produktivnosti in kreativnosti ter oblikovanje novih inovativnih poslovnih modelov, izdelkov in storitev gradi visokohitrostna omrežja, ki vsem prebivalcem EU omogočajo hiter internet. Razvija IKT aplikacije za lažje poslovanje in komunikacijo podjetij in državljanov z javnim sektorjem. Poenostavlja administrativne postopke za podjetja in vzpostavlja enotno poslovno točko. V programskem obdobju 2014–2020 spodbuja ukrepe za večjo urbano mobilnost in izboljšanje kakovosti zraka, odvajanje in čiščenje odpadnih voda, oskrbo s kakovostno pitno vodo ter vlaganja v zdravstveno in socialno infrastrukturo za ranljive skupine. Spodbude za rast podjetij na področju rabe lesa. Mala in srednje velika podjetja lahko poiščejo možnosti financiranja tudi v okviru (prej omenjenih) programov evropskega teritorialnega sodelovanja. In vse to omogoča popolnoma brezplačno. (dostopno na <https://www.eu-skladi.si/portal/sl/razpisi/komu-so-namenjena-sredstva/prednostne-nalozbe-za-mala-in-srednja-podjetja> 24. 1. 2022).

PREDSTAVITEV EVROPSKEGA SOCIALNEGA SKLADA

Evropski socialni sklad (ESS) je glavni instrument Evrope, ki podpira zaposlovanje, pomaga ljudem dobiti boljša delovna mesta in zagotavlja državljanom EU bolj poštene zaposlitvene možnosti. Deluje z vlaganjem v evropski človeški kapital, delavce, mlade in vse tiste, ki iščejo zaposlitev. (dostopno na https://sl.wikipedia.org/wiki/Evropski_socialni_sklad 26. 1. 2022).

Je najstarejši med strukturnimi skladi, saj je bil ustanovljen z Rimsko pogodbo leta 1957. Ustanovljen je bil z namenom zmanjševanja razlik v bogastvu in življenjskih standardih v državah članicah EU in regij ter spodbujanja gospodarske in socialne kohezije. Poslanstvo ESS je investirati v človeški kapital, ustvarjanje delovnih mest, spodbujanje zaposlenosti in zaposljivosti ter krepitev inovativnosti. Več kot 10 odstotkov celotnega proračuna EU je skozi ESS namenjeno investicijam v najpomembnejši kapital prebivalstva EU .

Glavni namen ESS ostaja spodbujanje zaposlovanja v EU. Trenutno se več kot 200 milijonov delavcev v Evropi sooča z novimi izzivi – zahtevami po novih znanjih in spretnostih, povečano uporabo informacijske tehnologije v delovnih procesih, globalizacijo, s težavami mladih pri iskanju prve zaposlitve, staranjem evropskega prebivalstva ipd.

ESS predstavlja glavni element Strategije EU za rast in delovna mesta, ki je usmerjena k izboljševanju kakovosti življenja državljanov EU, tako da jim nudi boljše znanje skozi izobraževanja in usposabljanja ter posledično tudi boljše možnosti za zaposlitev. Državam članicam pomaga, da evropsko delovno silo in države članice bolje pripravi za nove, globalne, izzive. Pri tem ESS posebno pozornost namenja invalidnim osebam, migrantom, manjšinam in drugim marginalnim skupinam, ki se težje vključujejo na trg dela.

V programskem obdobju 2007-2013 je iz omenjenega sklada državam članicam EU in regijam za doseganje omenjenih ciljev razdeljeno približno 75 milijard evrov. Naslednje programsko obdobje je trajalo od 2014-2020, trenutno pa smo v programskem obdobju 2021-2027. (dostopno na <http://www.eu-skladi.si/kohezija-do-2013/skladi/predstavitev-skladov/evropski-socialni-sklad> 24. 1. 2022).

INTERVJU S PODJETNIKOM O GOSPODARSKI KRIZI

Srednje velik podjetnik Ivan Kastelic, ki se ukvarja z gradbeništvom, katero je tesno povezano z gospodarsko krizo, saj s padanjem BDP gredo navzdol tudi cene nepremičnin, trdi, da leta 2008, ko se je začela gospodarska kriza, je še gradbeniki niso občutili, saj so se projekti, ki so bili v teku tako ali tako morali dokončati, kar je trajalo do konca leta 2010.

Leta 2011 pa je sledil velik upad prometa do dobrih 30 %, kar so prebrodili tako, da so zmanjšali št. zaposlenih iz 10 zaposlenih na 7, s prodajo starejših strojev in tovornih vozil ter še z racionalizacijo poslovanja. To pomeni, da v podjetju veliko dela postorijo v okviru družine.

Kot lastnik podjetja je upravljal tudi s kamioni in gradbeno mehanizacijo, žena, ki je bila zaposlena kot računovodja, je delala tudi v gostinstvu, otroci pa so bili vsi njegovi štipendisti. Ampak ta štipendija jim ni bila »podarjena«, ker so vsi opravljali določena opravila, v prostem času, ko je to bilo potrebno. Hči je pomagala v lokalni, starejši sin je delal na kamionu in na gradbeni mehanizaciji, mlajši pa je pomagal pri vzdrževanju v delavnici.

Na ta način so bili vsi vpeti v delo v »pravem družinskem podjetju«. (dostopno na <https://sites.google.com/site/intervjuspodjetnikom/>, 26. 1. 2021).

V kontrastu s Kastelicem je prav tako gradbeniški podjetnik Marko Lukic, lastnik podjetja Lumar izjavil, da se ga nepremičninska kriza sploh ni dotaknila.

Izjavil je, da podjetje tudi v krizi posluje dobro, kar naj bi bila posledica njihovega načina razmišljanja in filozofije. Pravijo, da je prav v času krize podjetje ustvarilo preskok ter postalo sinonim za kakovostno in inovativno nizkoenergijsko ter pasivno gradnjo. Njihovo ime in dobre bonitetne ocene so pomembno sporočilo morebitnim investitorjem, da gre za resnega, zanesljivega in kakovostnega partnerja, ki bo v predvidenem času hišo dokončal. To pa je v današnjem času ključno zagotovilo. Zagotovo je kriza spremenila način njihovega delovanja podjetij na trgu, kjer se soočamo z dumpinškimi cenami in filozofijo razmišljanja 'samo, da delamo'. To pa seveda na dolgi rok ne more biti prava pot, saj je potrebno plačevati delo ljudi, material, podizvajalce ... Glede na to, kako so se zadeve odvijale, je mnenja, da so tudi v panogi montažne gradnje pred podobnim scenarijem kot leta 2008 in 2009, ko so začela propadati velika gradbena podjetja in projekti. Cenovne razlike med kakovostno in slabo montažno gradnjo so premajhne, zato je danes tudi izjemno veliko ponudnikov brez ustreznih certifikatov in znanj. Zato se čudimo, da dovoli država gradnjo

brez certifikatov, banke pa takšno gradnjo spodbujajo s kreditiranjem. Ker govorimo o fizičnih kupcih, pa bodo posledice bistveno hujše.

Zaključil pa je s to lepo mislijo, da upanje kljub temu vzbuja dejstvo, da je v panogi veliko perspektive in priložnosti za nadaljnjo rast tudi v prihodnje. (dostopno na <https://www.ekohisastil.si/nasveti/intervju-marko-lukic-lumar-ig.html> 26. 1.).

ZAKLJUČEK/POVZETEK

Obstaja torej več teorij, zakaj pride do finančne krize.

Ali je to napaka ljudi, vpliv prehitrega razvoja kapitalizma ali pa je to enostavno naraven ekonomski pojav.

Za nič od tega ne moremo trditi z gotovostjo, verjetno je pa vzrok kar zmes vseh treh argumentov. Ne glede na to, kako pride do finančne krize, so posledice v vsakem primeru katastrofalne. Padec BDP je tako močan, da ga občutijo še najpremožnejši, izguba delovnih mest pa še najbolj prizadene nižji in srednji sloj.

Iz vsega tega se lahko naučimo, da bodo take situacije prihajale vedno znova, zato moramo biti vedno pripravljene nanje. Na kar smo v EU precej dobro pripravljene. S številnimi možnimi programi financiranja in Evropskim socialnim skladom je za male podjetnike zelo dobro poskrbljeno, kar indicira le eno izmed mnogih prednosti sožitja znotraj EU.

Delanje seminarske naloge se mi je zdelo zelo zanimivo. Na mnogih delih je bila tudi precej zahtevna, sploh pri prevajanju strokovnih člankov iz angleščine, vendar se mi zgolj zaradi tega ni zdela izguba časa.

Ravno nasprotno; zdi se mi, da sem se ogromno naučil na področju ekonomije in možnosti, ki jih lahko koristim znotraj Evropske unije.

SPLETNI VIRI

- <https://www.britannica.com/topic/European-Union/The-Maastricht-Treaty>, (20. 1. 2022, ob 16.30)
- <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKFwj2dvxuc31AhUChv0HHX99C8gQFnoECBEQAw&url=https%3A%2F%2Fwww.lse.ac>

[uk%2Faccounting%2Fassets%2FCARR%2Fdocuments%2FRegulators-Forum%2F4.pdf&usg=AOvVaw26zHi5c-yzWQil5VT8cnlo](#) (20. 1. 2022, ob 16.40)

- <https://www.cambridge.org/core/journals/european-journal-of-sociology-archives-europeennes-de-sociologie/article/abs/limits-to-financialization/4F57E204AA32F418B7B15FCAE30948ED> (20. 1. 2022, ob 17.00).
- <https://www.gold-eagle.com/article/role-central-bank-bubble-economy-section-i> (20. 1. 2022, ob 17.00)
- <https://lirias.kuleuven.be/2370293?limo=0> (20. 1. 2022, ob 17.10)
- <https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/338579> (23. 1. 2022, ob 16.10)
- <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0922142511000417> (23. 1. 2022, ob 16.15)
- <https://www.pewtrusts.org/en/research-and-analysis/reports/2010/04/28/the-impact-of-the-september-2008-economic-collapse> (23. 1. 2022, ob 16.30)
- https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjTopu39c_1AhVLDewKHaSsAScQFnoECA4QAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.euro.who.int%2F_data%2Fassets%2Fpdf_file%2F0008%2F134999%2Fe94837.pdf&usg=AOvVaw3q9vQy5UL_5d5u1uYksyRj (23. 1. 2022, ob 16.45)
- https://ec.europa.eu/info/overview-funding-programmes_sl (24. 1. 2022, ob 14.35)
- <https://www.eu-skladi.si/portal/sl/razpisi/komu-so-namenjena-sredstva/prednostne-nalozbe-za-mala-in-srednja-podjetja> (24. 1. 2022, ob 14.50)
- https://sl.wikipedia.org/wiki/Evropski_socialni_sklad (24. 1. 2022, ob 15.00)
- <http://www.eu-skladi.si/kohezija-do-2013/skladi/predstavitev-skladov/evropski-socialni-sklad> (24. 1. 2022, ob 23.59)
- <https://sites.google.com/site/intervjuspodjetnikom/>, (26. 1. 2021, ob 17.00)
- <https://www.ekohisastil.si/nasveti/intervju-marko-lukic-lumar-ig.html> (26. 1. Ob 17.05)